USPOREDBA DVAJU MJESNIH GOVORA – OREBIĆA I KARMENA NA POLUOTOKU PELJEŠCU

Polić, Karla

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:708427

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Repository / Repozitorij:

Repository of Faculty of humanities and social sciences

zir.nsk.hr

UNIVERSITY OF SPLIT

dabar

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U SPLITU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

Završni rad

USPOREDBA DVAJU MJESNIH GOVORA – OREBIĆA I KARMENA NA POLUOTOKU PELJEŠCU

Karla Polić

Split, 2021.

SVEUČILIŠTE U SPLITU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

Završni rad

USPOREDBA DVAJU MJESNIH GOVORA – OREBIĆA I KARMENA NA POLUOTOKU PELJEŠCU

Karla Polić

Kolegij: Dijalektologija

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Marijana Tomelić Ćurlin

Split, rujan 2021.

SADRŽAJ

1. UVOD 1

2. ČAKAVSKO NARJEČJE 2

3. METODOLOGIJA I CILJ RADA 5

4. O NASELJIMA ČIJI SE GOVORI ANALIZIRAJU U RADU 6

4.1. Orebić 6

4.2. Karmen 7

5. FONOLOŠKA ANALIZA 9

5.1. Samoglasnički sustav govora Karmena i Orebića 9

5.1.1. Samoglasnički inventar 9

5.1.2. Realizacija i distribucija samoglasnika 10

5.1.3. Refleks jata 12

5.1.4. Podrijetlo samoglasnika 12

5.2. Suglasnički sustav govora Karmena i Orebića 13

5.2.1. Suglasnički inventar 13

5.2.2. Realizacija i distribucija suglasnika 14

5.3. Naglasni sustav u karmenskom i orebićkom govoru 19

6. MORFOLOŠKA ANALIZA 21

7. LEKSIK 25

7.1. Leksik Karmena 25

7.2. Leksik Orebića 26

8. OGLEDI GOVORA 26

9. ZAKLJUČAK 31

SAŽETAK 32

LITERATURA 33

Internetski izvori 34

1. UVOD

Čakavsko narječje jedno je od triju narječja hrvatskog jezika. Vezano je uz obalno područje sjeverne, srednje i južne Dalmacije, točnije, njime se govori na najistočnijim otocima u južnoj Dalmaciji od Lastova i Korčule pa sve do otoka Krka na sjeveru. Poluotok Pelješac svojim geografskim položajem pripada južnoj Dalmaciji, ali govornim karakteristikama ne odgovara u potpunosti južnočakavskom dijalektu. Posebno je zanimljiv zbog podjele na zapadni čakavski i istočni štokavski dio poluotoka premda je, kako navodi Brozović, čakavski dio izvrgnut jakom štokavskom utjecaju (Brozović, 1988: 218).

Pelješac pripada Dubrovačko-neretvanskoj županiji, a mjesta Orebić i Karmen pripadaju Općini Orebić te se nalaze na zapadnom dijelu poluotoka. Godine 1393., nakon što je Dubrovačka Republika od balkanskih vladara otkupila čitav poluotok, prvi se put spominju predjela naselja Vignja, Kućišta i Orebića (Fisković, 2005: 3). Na početku se taj dio nazivao Trstenica, a kasnije je osnovan Orebić koji je dobio ime po obitelji Orebić koja je na tom području podigla kaštel. Zahvaljujući svojoj pomorskoj orijentaciji te naglim turističkim porastom, Orebić je postao glavnim središtem poluotoka, a brdo Svetog Ilije iznad Orebića koje se u prošlosti nazivalo Pelisac zaslužno je za ime samog poluotoka. Orebić je smješten nasuprot otoku Korčuli, a od njega je odijeljen Pelješkim kanalom (Glamuzina, 2009: 7). Zaselak Karmen nalazi se u Podgorju iznad Orebića te mu gravitira. Budući da većinsko stanovništvo Općine Orebić živi uz more, sela na višim pozicijama ispod brda Svetog Ilije imaju sve manje stanovnika zbog iseljavanja mladih i umiranja starih stanovnika. Jedno od takvih sela je i Karmen koje ima svega nekoliko stanovnika, a svi pripadaju starijoj životnoj dobi. Usporedbom govora ovih dvaju mjesta prikazat će se razlike koje su prisutne među njima, ali i jezični utjecaji pojedinih štokavskih govora kojima je Općina Orebić bila izložena posljednjih godina zbog brojnih doseljenika.

2. ČAKAVSKO NARJEČJE

Čakavska skupina dijalekata čini čakavsko narječje koje, uz štokavsko i kajkavsko, čini hrvatski jezik. Naziv „čakavski" proizlazi iz upitne imeničke zamjenice *ča* (čiji je genitiv najčešće *česa*), a ima značenje upitno-odnosne zamjenice *što*. Upotreba riječi *ča* više nije toliko rasprostranjena kao što je nekoć bila pa danas sve više iščezava i na nekim ga područjima (na Korčuli i Lastovu, na čakavskom dijelu Pelješca te na ostalim dijelovima čakavskog obalnog pojasa) zamjenjuju *što* ili *šta*, ali također i *kaj* (u Istri oko gornjeg toka rijeke Mirne i u dijelu čakavskih govora južno od Kupe) (usp. Brozović, 1988: 80). Osim oblika *ča,* može se čuti i oblik *ca* ili *ce* (Lisac, 2009: 17).

Čakavsko je narječje unatoč sve većoj izloženosti štokavskom utjecaju i dalje široko rasprostranjeno. Njime govori stanovništvo hrvatskih otoka, od Krka do Lastova i Korčule, ali postoje i iznimke – govor Maslinice na Šolti, Račišća na Korčuli, Sućurja na Hvaru, Sumartina na Braču, južnog dijela otoka Paga – u navedenim mjestima prevladavaju štokavski govori. Osim otoka, čakavskim idiomima govore Istrijani (osim u Peroju), ali i stanovnici obalnog područja od Privlake do Cetine, uz mnoge iznimke štokavskih ikavaca (npr. Nin, Pirovac, Seget, Split, Sveti Petar, Šibenik i okolica, Zaton). Relevantno je za ovaj rad spomenuti kako „zapadni Pelješac (Lovište, Kućište, Viganj, Orebić, Trpanj, Kuna, Pijavičino, Potomje) također možemo uvrstiti u čakavsko narječje, iako je u većini tih mjesta udio štokavizama vrlo znatan." (Lisac, 2009: 15). Štokavce nalazimo i u nekoliko mjesta u Lici (u Otočcu i njegovoj okolici te u gospićkoj okolici), Gorskom kotaru (Brestova Draga i Vrbovsko) te Žumberku (Jurkovo Selo, Kalje, Žumberak). Osim u Hrvatskoj, čakavsko je narječje sačuvano kod nekih iseljenika koji su se s kopnenog područja iselili za turskih ratova (Brozović 1988: 81). Mogu se izdvojiti neka od sela u Austriji u pokrajini Gradišće, u Mađarskoj, u Slovačkoj (Čunovo, Hrvatski Grob, Jandrof, Novo Selo) te u Sloveniji (npr. Starod, neka mjesta iznad Opatije te sela kod Kostanjevice i Tribuče u Beloj krajini). Međutim, kod nekih od navedenih iseljeničkih mjesta (Hrvatski Grob, Klana, šira okolica Karlovca) prisutne su kajkavsko-čakavske značajke pa se često ne zna kojem narječju pripadaju. Čakavci su prisutni u novijoj dijaspori diljem svijeta, a u mnogim su krajevima podlegli asimilaciji (npr. u Italiji i Rumunjskoj), ali promjene su zamjetne i u Austriji i Mađarskoj (Lisac, 2009: 15).

„Glavni je kriterij u klasifikaciji čakavskoga narječja kontinuant praslavenskoga jata, uz to suglasnički kriterij (šćakavizam, štakavizam) i prozodija" (Lisac, 2009: 30). Uzevši u obzir naglasne i fonološke karakteristike Brozović je čakavsko narječje podijelio na šest dijalekata s

pet tipova u refleksaciji jata: buzetski ili gornjomiranski dijalekt, jugozapadni istarski ili štakavsko-čakavski dijalekt, sjevernočakavski ili ekavskočakavski dijelekt, srednjočakavski ili ikavsko-ekavski čakavski dijalekt, južnočakavski ili ikavskočakavski djalekt i lastovski ili jekavskočakavski dijalekt (Brozović, 1988: 87–88).

Prema riječima Lisca, može se zaključiti kako govori Orebića i Karmena, koji će se analizirati te usporediti u ovom radu, pripadaju južnočakavskom dijalektu (Lisac, 2009: 139). Međutim, govor istočnog dijela Pelješca prepliće se sa štokavskim govorima pa se ne može strogo svrstati u južnočakavski dijalekt (Kurtović Budja, 2010: 87).

„Južnočakavski dijalekt glavninom je zastupljen na otocima od Pašmana do Korčule, uključujući i zapadni Pelješac (Lovište, Trpanj, Orebić, Viganj, Kućište, Kuna, Pijavičino, Potomje) i jug otoka Paga (Dinjiška, Povljana, Vlašići).” (Lisac, 2009: 139), dok na kopnu zauzima uzak i isprekidan pojas uz more od Novigrada i Privlake do ušća Cetine (Brozović, 1988: 88). Tim se dijalektom govori i u nekim mjestima na sjeverozapadu Istre (Babići, Brtonigla, Čepić, Grdoselo, Karojba, Kaštelir, Marija na Krasu, Martinčići, Materada, Merišće, Momjan, Nova Vas, Šterna, Tadini) te u Klani i Studenoj sjeverno od Rijeke. Čakavsko je, uz Štoje, i južno Gradišće te neka sela u Mađarskoj (Čatar, Hrvatske Šice, Narda, i Petrovo Selo) (Lisac, 2009: 139).

Neke od općih fonoloških značajki južnočakavskog dijalekta jesu: ikavski refleks jata (*mliko*) uz poneke primjere ekavizama; stražnji nazal i samoglasno /l/ dali su /u/; prednji nazal većinom je dao /e/ (*meso*), a nerijetko i /a/ u poziciji iza /j/ (*jazik*); *šwa* je dao /a/ (*danas*) uz poneke iznimke; čest je prijelaz /ra/ u /re/ (*resti*); ispred nazala /o/ mjestimice prelazi u /u/ (*unde*); dugo /a/ u mnogim govorima prelazi u /o/, u zatvoreno /ą/ ili u diftong; prsl. /d'/ dalo je uglavnom redovito /j/ (*mlaji*) uz iznimke u nekim govorima (*najmlad'i*); prsl. /t'/ većinom je sačuvano (*svit'a*), iako se javljaju iznimke u ponekim mjestima gdje se /t'/ i /č/ izjednačavaju u srednjem glasu; u nekim su govorima prisutni cakavizmi (*cetvorti*), ali su u većini govora zastupljeni šćakavizmi (*št'ap*), no ponovno uz iznimke; prsl. /žʒ/ uglavnom je dao /žj/ uz rijetke iznimke; skup /čr-/ ponegdje je sačuvan (*črivo*); fonemi /f/ i /x/ uglavnom se čuvaju (*fumar, buxa*); dočetno /l/ u participima se rijetko čuva (*zgrabil*), a česta su ispadanja (*doni*); redovit je prijelaz dočetnoga /m/ u /n/ u nastavcima i u nepromjenjivim riječima (*osan*); depalatalizacija /Ĺ/ u /j/ (*famija*); protetsko /j/ (*jopet*) te rjeđe protetsko /v/ (*vusnice*); pojednostavljivanje suglasničkih skupina (*maška*); redukcije prvoga od suglasnika u suglasničkim skupovima (*čela*); ispadanje jednog od dvaju suglasnika u suglasničkom skupu (*blagosov*). Budući da se u mnogim

južnočakavskim govorima i dalje čuva akut, tronaglasni je sustav najčešći, ali se ponegdje pronalazi i dvonaglasni sustav (Gradišće) te peteronaglasni sustav (Kućište na Pelješcu te mjesta na kopnu). Za jugoistočne otočne govore česta je pojava duljenje kratkoga naglašenog /a/ izvan posljednjeg sloga (*kãmik*), a na Braču, Hvaru i Visu prenosi se kratki naglasak s otvorene ultime na zatvorenu penultimu (krīväc – krīvca). Što se tiče morfoloških karakteristika, u L jd. imenica muškog i srednjeg roda karakterističan je nastavak /-u/ (*u trećemu misecu*); u I jd. imenica ženskog roda upotrebljava se nastavak /-on/ (*nogon*); koriste se kratki oblici imenica muškog roda (*brodi*); nulti morfem u G mn. imenica (*žen*); upotreba određenog i neodređenog oblika pridjeva s nastavcima /-ega/, /-emu/, /-oga/, /-omu/; u prezentu je izrazito čest tip s prijelazom /-m/ u /-n/ (*moran*) itd. Sve navedene promjene mogu varirati od govora do govora pa su iznimke vrlo česte (Lisac, 2009: 140–154).

Slika 1. Rasprostranjenost i podjela čakavskog narječja[1]

[1] https://jezik.hr/hrvatska-narjecja.html (pristupljeno 17. kolovoza 2021.).

3. METODOLOGIJA I CILJ RADA

Za temu svoga završnoga rada uzela sam usporedbu dvaju mjesnih govora na poluotoku Pelješcu. Tema mi je „došla" sasvim prirodno s obzirom na to da sam više od polovice života provela u Orebiću tako da sam bila već prilično upoznata s tamošnjim govorom. No, bez obzira na to, ovim sam se radom htjela još više „približiti" starom orebićkom govoru koji polako izumire. Želja mi je bila i pokazati promjene koje su se zbile u jeziku pod utjecajem izvanjezičnih faktora (odnosi između jezika i političke povijesti, migracijska kretanja, psihološka uvjetovanost govornika itd.) (Tomelić Ćurlin, 2019: 53–54). Na prijedlog mentorice odlučila sam proširiti svoj prvotni seminarski rad analize govora Karmena i usporediti ga s govorom Orebića.

Za potrebe rada provela su se terenska istraživanja te su se ispitala četiri govornika (jedan iz Karmena i tri iz Orebića). Jezična građa, koja je prikupljena uz pomoć upitnika i slobodnog govora ispitanika, snimljena je diktafonom, a zatim je transkribirana i označena naglascima. Terenska istraživanja provodila su se u tri navrata. Prvo ispitivanje provelo se u siječnju 2021. godine u naselju Karmen koje, za razliku od Orebića, ima mnogo manje stanovnika pa je i pronalazak ispitanika bio mnogo teži. No, nasreću, uspjela sam doći do najstarije stanovnice Karmena K. K. (rođ. 1935.) koja je s radošću prihvatila sudjelovanje u mom istraživanju. Ispitivanje orebićkog govora provelo se u dva navrata, jedno u ožujku u kojemu je sudjelovala ispitanica S. B. (rođ. 1946.) i drugo u srpnju u kojemu su sudjelovale ispitanice M. G. (rođ. 1950.) i V. M. (rođ. 1950.).

Jezična građa analizirat će se na fonološkoj, morfološkoj i leksičkoj razini te će se usporedno izdvojiti sličnosti i razlike obaju govora. Prilikom navođenja primjera, koristit će se kratice – KA za karmenski govor i OR za orebićki govor. Osim same analize, u radu će se dati i kratki opis naselja u kojima se provodilo istraživanje kako bi se što bolje razumio društveni i povijesni kontekst u kojima je došlo razvoja ovih govora.

4. O NASELJIMA ČIJI SE GOVORI ANALIZIRAJU U RADU

4.1. Orebić

Naselje Orebić smješteno je u jugozapadnoj periferiji poluotoka Pelješca u podnožju brda Svetog Ilije. Godina osnutka Orebića smatra se 1568. kada je imućna obitelj Orebić na obali Pelješkog kanala podigla kaštel oko kojega se razvilo naselje, a kasnije je po toj obitelji i dobilo ime (Glamuzina, 2009: 175). Međutim, to je područje bilo naseljeno i prije samog osnutka. Dubrovčani su 1343. godine podijelili Pelješac na dva kapetanata – upravno područje Stona i upravno područje Trstenice (današnji Orebić i Podgorje). Istočnim dijelom poluotoka upravljalo je upravno područje Stona, a zapadnim dijelom upravno područje Trstenice (Glamuzina, 2009: 29). Teritorij Orebića prvi se put spominje u zemljišniku Dubrovačke Republike iz 1393. godine kada je dubrovačka vlastela razdijelila poluotok svojim obiteljima i nekim uglednijim starosjediocima (Fisković, 2005: 5). S obzirom na to da područje Trstenice u 14. stoljeću nije imalo razvijeno gradsko ni seosko središte poput stonskog kapetanata, Dubrovčani su se s razlogom odlučili osnovati drugi kapetanat upravo na području današnjeg Orebića kako bi mogli nadzirati Pelješki kanal. Od 16. stoljeća, zahvaljujući pomorskoj orijentiranosti, Orebić se počeo značajnije razvijati pa je ubrzo postao brodarskim središtem poluotoka, a u 18. je stoljeću postao jednim od najvećih pomorskih središta na istočnoj obali Jadrana. Stekao je status „grada dubrovačkih kapetana i kapetanskih obitelji" koji se zadržao do danas. U 19. stoljeću zbog slabog ulaganja u inovativnost flote, orebićka je mornarica počela propadati, a od 1891. godine prestalo je postojati Pelješko pomorsko društvo. Kako im je glavni izvor prihoda propao, Orebićani su se poput ostalih dalmatinskih područja okrenuli turizmu, a od 1960. godine Orebić se počeo naglo razvijati te je postao najveće turističko središte Pelješca. Ono što i danas privlači turiste iz cijelog svijeta u Orebić jest povoljna klima, čisto more, mediteranska vegetacija, bogata turistička ponuda (npr. kupališni turizam, planinarenje na Sv. Iliju, lovni turizam, hotelski objekti, kampovi, apartmani, vinski turizam itd.), kulturno-povijesni spomenici (npr. stare kapetanske kuće, Pomorski muzej itd.) (Glamuzina 2009: 178).

Orebić je od 1992. godine uz Ston postao općinskim središtem, a 1997. godine pridružena su im još dva općinska središta Janjine i Trpnja (Glamuzina 2009: 180). U Općinu Orebić, osim Orebića, spadaju i Donja Banda, Kućište, Kuna Pelješka, Lovište, Nakovanj, Oskorušno, Pijavičino, Podgorje, Podobuče, Potomje, Stanković, Trstenik i Viganj. Prema posljednjem popisu stanovništva iz 2011. godine Općina Orebić brojala je 4 122 stanovnika, od čega je 1979

živjelo u Orebiću.[2] Migracije su na tom području počele već od 1814. godine ulaskom teritorija u sastav austrijske Dalmacije. Budući da je područje Pelješca bilo razvijenije od ostatka Dalmacije, migracijski su tokovi bili usmjereni prema tom kraju (Vekarić u Glamuzina, 2009: 36). U 19. stoljeću, zbog teških gospodarskih prilika, počinje proces emigracije peljeških kmetova u Novi svijet, a proces iseljavanja traje i danas. Pelješac danas bilježi nisku stopu prirodnog prirasta, dok orebićka regija ima mali prirodni pad: „Za obnavljanje je najzaslužniji Orebić, dok seoska naselja, posebno ona izolirana imaju u pravilu negativno prirodno kretanje" (Glamuzina 2009: 155–156). Migracijski utjecaji osjete se i u samom govoru Orebićana koji su se sve više počeli priklanjati štokavskom narječju, a sve manje čakavskom koji je donedavno bio najzastupljeniji.

Slika 2. Orebić[3]

4.2. Karmen

Zaselak Karmen nalazi se na sjeverozapadnom dijelu poluotoka Pelješca. Teritorijalno pripada predjelu Podgorja koje se nalazi ispod brda Svetog Ilije te iznad Orebića. Uz Karmen, Podgorje obuhvaća još i Bračanine, Đivoviće, Gurića Selo, Kokotiće, Lampalovo, Rudeče i Ruskovića Selo (Ipšić, 2013: 114). U Karmenu se nalazi stara crkva okružena impozantnim čempresima koja je nekada bila prva župa na tom području, a ustanovljena je 1475. godine i bila je posvećena Sv. Vidu. Godine 1638. crkva je preimenovana u crkvu Gospe Karmelske te je

[2] https://www.dzs.hr/hrv/censuses/census2011/results/htm/h01_01_01/h01_01_01_zup19_3085.html (pristupljeno 27. srpnja 2021.).
[3] https://croatia.hr/hr-HR/dozivljaji/kampiranje/dalmacija-dubrovnik/orebic (pristupljeno 27. srpnja 2021.).

naselje Karmen po njoj dobilo ime. Dva oltara u crkvi podignula je obitelj Cvitković, a pozlata oltara napravljena je 1771. godine za župnika don Mata Kovačevića.[4] Sve do 1855. godine crkva Gospe Karmelske bila je matična crkva tog područja, a onda se središte župe preselilo na obalu Orebića, prvo u crkvu Sv. Stjepana, a zatim i u današnju župnu crkvu posvećenu Mariji Pomoćnici Kršćana.[5] Uz crkvu Gospe Karmelske nalaze se i ostatci Kneževa dvora sagrađenog u vrijeme Dubrovačke Republike na prijelazu iz 14. u 15. stoljeće, a osim dvora očuvani su i ostatci stare sudnice koja se nalazi pokraj crkve. Knežev dvor bio je sjedište dubrovačkog predstavnika u trsteničkoj knežiji pa se po tome vidi značaj naselja Karmen za to doba (Fisković, 2005: 22–23). Unatoč slavnoj prošlosti, naselje se nije nastavilo razvijati uzlaznom putanjom pa je danas većinom zapušteno i ima samo nekoliko starijih stanovnika. Stanovnici sela najvećim su se dijelom bavili poljoprivredom, stočarstvom i pomorstvom. Život je izgledao mnogo drugačije nego danas. Ljudi su živjeli skromno te su mnogo radili kako bi mogli prehraniti svoje obitelji. Središte društvenog života bili su takozvani *bali* odnosno zabave na kojima bi se okupljali stanovnici iz okolnih sela i tamo bi se plesalo i pjevalo, a nerijetko i zaljubljivalo. Osim domaćih stanovnika, bilo je i mnogo doseljenika. Ljudi su najčešće dolazili iz Imotske krajine i ostalih krajeva dalmatinskog zaleđa „trbuhom za kruhom" te bi obrađivali zemlju domaćih stanovnika. Kasnije su ti radnici često ostajali i živjeti na Pelješcu što se može vidjeti i na primjeru današnje populacije koju većinski čine doseljenici iz raznih krajeva.

Slika 3. Crkva Gospe Karmelske u Karmenu[6]

[4] http://www.zupaorebic.hr/crkve.html (pristupljeno 28. srpnja 2021.).
[5] https://www.dubrovacka-biskupija.hr/portal/index.php?option=com_k2&view=item&id=146:%C5%BEupa-pomo%C4%87nice-kr%C5%A1%C4%87ana&Itemid=614 (pristupljeno 28. srpnja 2021.).
[6] https://mapio.net/pic/p-15871530/ (pristupljeno 28. srpnja 2021.).

5. FONOLOŠKA ANALIZA

5.1. Samoglasnički sustav govora Karmena i Orebića

5.1.1. Samoglasnički inventar

Samoglasnički sustav orebićkog i karmenskog govora sadrži pet samoglasnika /a/, /e/, /i/, /o/ i /u/ koji mogu biti dugi i kratki, naglašeni i nenaglašeni. Osim navedenih samoglasnika, u inventar je uključeno i /r̥/ za koje nije pronađen primjer nenaglašenog dugog sloga.

Tablica 1. Inventar samoglasničkih jedinica u karmenskom govoru[7]

samoglasnik	**naglašen**		**nenaglašen**	
	dug	**kratak**	**dug**	**kratak**
a	*stȃra*	*bȁnak*	*Splʼȉćā̋nka*	*zatô*
e	*têško*	*pȅńe*	*osandèsēt*	*jedân*
i	*díte*	*ìzvor*	*kòkošī*	*rȍdico(n)*
o	*otrôvne*	*smȍkve*	*svjèskōn*	*gòvori(t)*
u	*ûje*	*ùjutro*	*upotrebĺájū*	*Dubrôvnik*
r̥	*kȓv*	*Vȑbica*	*/*	*ù̯vr̥talʼ*

Tablica 2. Inventar samoglasničkih jedinica u orebićkom govoru[8]

samoglasnik	**naglašen**		**nenaglašen**	
	dug	**kratak**	**dug**	**kratak**
a	*vā̋nka*	*dànas*	*bàlʼā*	*sȁlʼpat*
e	*polʼonéza*	*rȅć́en*	*ù̯pamēti*	*ȍbavezne*
i	*vríme*	*prȉklʼe*	*pàpīr*	*lʼȍptice*
o	*ôde*	*kȍza*	*tàkō*	*porǫ́žeńe*
u	*prikûć́e*	*ȕvik*	*mjàūć́e*	*udovȍĺit*
r̥	*vr̥̂h*	*vȑšve*	*/*	*Ùskr̥s*

[7] Napravljeno po uzoru na tablicu M. Tomelić Ćurlin (2019: 75).
[8] Ibid.

5.1.2. Realizacija i distribucija samoglasnika

„Budući da se samoglasnici /a/, /e/, /i/, /o/ i /u/ mogu javiti u početnom, središnjem i dočetnom položaju u riječi, ispred ili iza bilo kojeg suglasnika (osim uz /r̥/), kaže se da je za ove govore svojstvena slobodna distribucija suglasnika" (Tomelić Ćurlin, 2019: 79).

Kod nekih se primjera u obama govorima javlja zatvorenija artikulacija fonema /ḁ̄/, a ta se pojava često bilježi u Dubrovniku, okolici Dubrovnika te na čakavskim otočnim govorima. Fonem /ḁ̄/, ostvaruje se, iako ne sasvim sustavno, u slogu zatvorenom sonantom i u slogu ispred velara /k/, /g/ i /h/ (Tomelić Ćurlin, 2019: 82). Navode se primjeri u kojima se ostvaruje /ḁ̄/:

(KA): *bḁ̄cil'i, bel'ḁ̄j, drḁ̄gi, dvḁ̄, gl'ḁ̄vni, gl'ḁ̄vnih, gospḁ̄r, hrḁ̄nil'a, jḁ̄, kapetḁ̄n, Kḁ̄rmena, l'ešḁ̄da, L'umbḁ̄rǯani, mḁ̄ntal'e, ml'ḁ̄da, nḁ̄s, nḁ̄vodno, Spl'ʲčḁ̄nka, stḁ̄ra, strḁ̄šno, stvḁ̄rih/stvḁ̄rih, štḁ̄p, trḁ̄ve ,znḁ̄, znḁ̏(n), znḁ̄š.*
(OR): *abul'ḁ̄nta, bḁ̄nka, drḁ̄go, dr̥žḁ̄, grḁ̄dil'i, imḁ̄, izgrḁ̄dil'o, jḁ̄, jḁ̄ko, kupovḁ̄, ml'ḁ̄di, pḁ̄r, pl'ḁ̄n, rḁ̄da, rḁ̄dio, rḁ̄zl'az, tḁ̄j, upropḁ̄sti, vḁ̄jal'o, vḁ̄nka, vl'ḁ̄si.*

U nekim primjerima javlja se i realizacija /ō̥/, koji se također većinom javlja u slogu zatvorenom sonantom ili u slogu ispred velara /k/, /g/ i /h/:

(KA): *mizarō̥le, ō̥de, ō̥nda/ȍ̥nda, svō̥j.*
(OR): *Kō̥rčul'a, ȍ̥nda, ovakō̥, škō̥l'e.*

Kako navodi Moguš, /r̥/ se u čakavaca ostvaruje nejednako kao: /r/, /ar/, /or/ i /er/. Navedeni refleksi mogu se podijeliti u dvije grupe: /r̥/ uz popratni samoglasnik i /r̥/ bez popratnog samoglasnika. Druga grupa (ØR) može se podijeliti u dvije podgrupe: u prvoj podgrupi /r̥/ može biti dugo i kratko, dok u drugoj podgrupi može biti samo kratko (Moguš, 1977: 30). U govorima Karmena i Orebića mogu se čuti primjeri dugog /r̥/: *gr̥̂m, kr̥̂v, vr̥̂h,* i primjeri kratkog /r̥/: *br̥̆do, cr̥̆v, čvr̥̆st, pr̥̆s(t), sr̥̆ce, Vr̥̆bica, vr̥̆šve*. U slobodnom govoru ispitanice iz Orebića uočeni su primjeri /r̥/ uz popratni samoglasnik /i/: *rastrît* ('rastrti'), *umríl'a* ('umrla').

Ispadanje samoglasnika (afereza) na početku riječi nije toliko česta pojava, ali se ipak ispadanje samoglasnika /o/ pronalazi u nekim primjerima:

('na Orebiće'): (KA): *nà˯ Rebića;* (OR): *nà˯ Rebiće*.
('oženio'): (KA): *žènī*.

Ispadanje središnjeg samoglasnika (sinkopa) pronalazi se u primjeru:

('udariti'): (KA, OR): *ùdrit*.

Ispadanje dočetnog samoglasnika (apokopa) provodi se u svim infinitivnim oblicima kod obaju govora, a čest je i slučaj ispadanja čitavog infinitivnog nastavka /-ti/. „Čakavština je rano supinske oblike zamijenila infinitivnima, ali je u međuvremenu u glavnini čakavskih govora izgubljeno krajnje -i" (Lisac, 2009: 27). Osim u infinitivu, apokopa se provodi i u većini glagolskih pridjeva u muškom rodu jednine: [9]

(KA): *bàketa(ti), bombardíra(ti), natéza(ti), pròčita(ti), rȅč(i), rȍdi(ti), smíja(ti), uzê(ti).*
(OR): *bácat(i), bácit(i), dôć(i), odnî(ti), pôć(i), rekamávat(i), sȁl'pat(i), ùbra(ti), ukrȁs(ti), upropa̧sti(ti), uzê(ti), znȁt(i)*. Uz navedene glagole, apokopa se pronalazi i u neodređenoj zamjenici *svȁk(o)*.

U nekim primjerima prisutno je ispadanje čitavih slogova, a to se većinom događa zbog brzog izgovora riječi ili zbog česte upotrebe (Ćurković u Tomelić Ćurlin, 2019: 88):

(ʻhodimo'): (KA, OR): *homo.*
(ʻodakle'): (KA): *ȍkl'e;* (OR): *ȍkl'en.*[10]
(ʻznaš'): (KA): *nâš.*

Kako bi se spriječio slijed samoglasnika u nizu (zijev ili hijat) javlja se sažimanje, a često se sažimaju nenaglašeni samoglasnici (usp. Lisac, 2009: 20):

(ʻkao'): (KA, OR): *kô.*[11]
(ʻmojega', ʻtvojega', ʻsvojega'): (KA, OR): *môga, tvôga, svôga.*
(ʻmojemu', ʻtvojemu', ʻsvojemu'): (KA, OR): *môm*u, *tvômu, svômu.*
(ʻpojas'): (KA): *pâs.*
(ʻspavala'): (KA, OR): *spál'a.*
(ʻupotrebljavaju'): (KA): *upotrebĺájū.*
(ʻzaova'): (KA, OR): *zâva.*

Kod obaju govora zabilježeno je postojanje hijata odnosno realizacije dvaju samoglasnika u nizu: (KA): *stȍdvaes;* (OR): *naućî/naùčio, rádio;* (KA, OR): *mjàūće, pȁuk, rȅuma.*

[9] Primjeri ispadanja u glagolskom pridjevu muškog roda u jednini navest će se u poglavlju „Realizacija i distribucija suglasnika".
[10] Jedna od ispitanica iz Orebića upotrebljava riječ *ȍdakle.*
[11] Upotrebljava se i riječ *kàko.*

5.1.3. Refleks jata

Ikavski refleks jata predstavlja najbitniju značajku čakavskog narječja. Pretvorba jata u samoglasnik /i/ provodi se dosljedno kod obaju govora:

(KA): *cíl'on, dȉca, díte, dȍnil'e, dvȉsta, ȉl'i* (‘jeli’), *mȉsto, Pèl'isac, Pèl'iška, pèl'iški, pòsikl'i, prinaćȉnit, pripovídal'a, razumîš, sȉme(n), smîh, vìdra, žívil'o*.
(OR): *bîl'a, dìvica, dȍl'i, dvî, dvȉsta/dvȉsto, gȍri, l'îpo, mrȉža, òbid, prikûće, sȉl'a, tȉl'i, tîl'o, trîzan, vȉdil'a, vòl'il'i, vrȉćice, zàpivat, žívil'i.*
(KA, OR): *bȉćva, bl'îd, dȉtel'ina, dìvica, gńízdo, ȉsprid, (j)ȉst, kòl'ino, kȍrin,*[12] *l'îk, l'îrica, l'ȉto, mîh, nèdija, ponedî(j)nik, srída, tîsan, vínac, zvîr, zvízde.*

Uočene su poneke iznimke ekavskog refleksa jata:

(OR): *koĺévka, žȅĺezo*.
(KA, OR): *cèsta,*[13]*na prímer, ȍbe, ôde, prȅkl'ani*.[14]

U orebićkom se govoru češće nego u karmenskom pojavljuju primjeri (i)jekavskog refleksa jata:

(OR): *djèvica, kȍrjeńe, svjèdožba, tjêl'o.*
(KA, OR): *pjésak, vjȅverica, zjènica.*[15]

5.1.4. Podrijetlo samoglasnika

Nekadašnji poluglasovi (*jor* i *jer*) izjednačili su se u *šwa* (*ə*) te su u jakom položaju dali /a/ kod obaju govora: *dȁnas, dàska, kàda, l'óvac, òtac, sȁda, sȁn.* „Pojava prijelaza poluglasova u tzv. slabom položaju u neki samoglasnički fonem uklapa se u tendenciju *jake vokalnosti*.” (Tomelić Ćurlin, 2019: 92). U slabom su se položaju glasovi reducirali: *dȉ* (‘gdje’), *ml'ȉn*, ili su prešli u samoglasnički fonem: *mèni*. Ishodišna je jezična skupina /və/ (< */wъ/) u funkciji samostalnih riječi i prefiksa prešla u fonem /u/ (Tomelić Ćurlin, 2020: 96): *ùdat se, Ùskrs, ùvik, ùžeć,* dok je prijelaz u /va/ zabilježen samo u riječi *vȁzda* premda se danas rijetko koristi.

[12] Jedna od ispitanica iz Orebića upotrebljava rjeđi primjer *kȍren*.
[13] Češće koriste riječ *pût*.
[14] Jedna od ispitanica iz Orebića upotrebljava rjeđi primjer *prȉkol'ani*.
[15] Jedna od ispitanica iz Orebića upotrebljava rjeđi primjer *zènica*.

Praslavenski prednji nazal */ę/ iza /j/, /č/ i /ž/ redovito je dao /e/ kod obaju govora: *jȅtra, jèzik, počêt, žêdan.*

Praslavenski stražnji nazal */ǫ/ i slogotvorno */l̨/ dali su /u/ kod obaju govora: *bûdi, dûšu, gȍl'ub, grûb, mûž, pripovídaju, pût, rûku, sùbota, sûd, tȉsuća, tvòju, zûb.*

Što se tiče prijevoja odnosno prelaska *ra* u *re* ili *ro* u *re* koji je karakterističan za čakavce i zapadne štokavce (Lisac, 2009: 52), u govorima Karmena i Orebića nije zabilježen pa se javljaju primjeri: *grȍb, krȁsti, râsti, tȍpl'o, vrábac.*

5.2. Suglasnički sustav govora Karmena i Orebića

5.2.1. Suglasnički inventar

Suglasnički sustav karmenskog i orebićkog govora sastoji se od 23 suglasnika od čega je 15 šumnika i 8 sonanata. Fonemi /č/ i /ć/ izjednačili su se u srednjem glasu /ć́/, a fonemi /ǯ/ i /ʒ́/ izjednačili su se u srednjem glasu /ǯ́/. Fonem /Ĺ/ ponekad se izgovara odvojeno, odnosno u riječima se čuju obje sastavnice – /lj/ (/l'j/). Fonem /Ĺ/ u mnogim je primjerima depalataliziran pa se ostvaruje fonemima /j/ ili /l'/.

Tablica 3. Inventar suglasničkih jedinica u karmenskom i orebićkom govoru[16]

suglasnici – šumnici			
p	*b*	*f*	
t	*d*		
c		*s*	*z*
ć́	*ǯ́*		
		š	*ž*
k	*g*	*h*	

suglasnici – sonanti			
v			*m*
	l'	*r*	*n*
j	(*Ĺ*/*l'j*)		*ń*

[16] Napravljeno po uzoru na tablicu M. Tomelić Ćurlin (2019: 119).

5.2.2. Realizacija i distribucija suglasnika

„Glas se h čuva u velikom dijelu čakavštine i njegovo postojanje u suglasničkome sustavu kojega govora od znatne je strukturne važnosti. U južnoj čakavštini to je bezvučni velarni spirant i dobro je sačuvan (uz rijetke izuzetke) u svim položajima na srednjodalmatinskim otocima.” (Šimunović u Kurtović Budja, 2010: 115). Fonem /h/ čuva se u govorima Orebića i Karmena te se može čuti:

– u početnoj poziciji:

(KA): *hȍću, hȍte, Hr̥vâskon, htî, htȉl’a.*
(OR): *hl’adòvina, hòdi, hòdil’a, hránil’a.*
(KA, OR): *hàrmonika, hl’âd, hòbotnica.*

– u središnjoj poziciji:

(KA): *skȕhal’a, smíha, Vl’áho.*
(OR): *mȕha, skȕhaš, svr̥̄ha, zíhat.*
(KA, OR): *oràhńać́a, ȕho.*

– u dočetnoj poziciji:

(KA): *gl’ȃvnih, jûtih, ńȉhovih, oníh, stvârih/stvárih, tîh.*
(OR): *krȕh, ovîh, s(t)râh.*
(KA, OR): *gràh, grîh, ńîh, siròmah, smîh.*

Redukcija fonema /h/ čuje se u primjerima kod obaju govora:

(‘hajde’): (KA, OR) *àjde.*
(‘odmah’): (KA, OR) *ȍdma.*

Skupina /-hv-/ kod obaju se govora zamjenjuje fonemom /f/ u primjerima:

(‘hvala’, ‘hvalit’): (KA, OR) *fál’a, fál’it, pofál’it,* premda ispitanici iz Orebića ponekad kažu i *hvál’a.*

Kako navodi Kurtović Budja (2010: 117), frikativ /f/ se nalazi u posuđenicama te u riječima sastavljenima sa skupovima /-pv-/ i /hv-/, a Lisac (2003: 21) navodi da je čuvanje frikativa u idiomima uglavnom povezano s redukcijom afrikata. U govorima Karmena i Orebića /f/ se čuje:

– u početnoj poziciji:

(KA): *Fàzinić.*
(OR): *fíćo.*
(KA, OR): *famìja, fȅšta, fjȍk, frâtar, frȉško.*

– u središnjoj poziciji:

(OR): *kràfna, plȁfkasto.*

– u dočetnoj poziciji nije zabilježen nijedan primjer.

Fonem /v/ ostvaruje se kod obaju govora:

– u početnoj poziciji:

(KA): *vȁl'da, vàma, varenîk, vȅl'ika, vèza, vȉdil'a, vìdra, víno, Vl'áho, vòda, vòdi, Vr̩bica, vrȉća.*
(OR): *vą̑nka, vȅdro, vézeš, vȉdil'a, vȉše, vòće, vòda, vòl'il'i, vrȉćica, vríme, vr̩šve.*

– u središnjoj poziciji:

(KA): *advokȁti, dával'e, Dubrôvćanin, dvą̑, dvî, gl'ą̑vni, ìzvor, natòvaril'e, ńègova, Nȅven, ńȉhovih, otrôvne, ovácā, pȍtroval'i, renovíral'i, smȍkāvā, stȍdvaes, stvą̑rih/stvą́rih, svêtoga, trâvu, žívil'o, živìna.*
(OR): *doživî, dr̩žâvnoj, gl'ávna, kupovą̑, mȅtvica, ȍbavezne, ȍdāvno, osnôvno, òvega, ovî, ovô, pl'âva, poĺoprìvreda, prȁvu, rekamávat, skvȁsin, smȍkve, stȁvil'a, stȁvil'o, stvári, svȁk, svȁkako, svȅ, svr̩ha, tòvar, udovòĺit, ùl'ovi, uzàvre, zagl'edáva, zàpival'i, zàtvoreni, žívil'o, žìvot.*

– u dočetnoj poziciji:

(KA, OR): *prȍtiv.*

U nekim se riječima fonem /v/ reducira:

(‘svrbi’): (KA, OR): *sr̩bî.*
(‘ovakvi’, ‘takvi’): (KA, OR): *ovakî, takî.*
(‘mrtvac’): (KA): *mȑ̩tac;* (OR): *mȑ̩tac/mȑ̩tvac.*
(‘svekrva’): (KA): *sèkr̩va;* (OR): *sèkr̩va/svèkr̩va.*

Adrijatizam odnosno prijelaz iz dočetnoga /m/ u /n/ javio se relativno rano pa već krajem 16. i početkom 17. stoljeća postaje uobičajen te do 18. stoljeća zahvaća sve primorske krajeve. Uzrok njegovu nastajanju najvjerojatnije je pojednostavljivanje izgovora pojedinih

konsonanata i konsonantskih skupova, ali do promjena iz /m/ u /n/ ne dolazi u onim leksičkim morfemima u kojima bi moglo doći do promjene značenja (Moguš, 1977: 79–81).
Adrijatizam je prisutan u nastavcima promjenjivih riječi i u nepromjenjivim riječima kod obaju govora:

(KA): *bȓdon, cíl'on, cȕron, gȍl'in, gòvorin, jednôn, mezȇutîn, mojôn, ńôn, onîn, ȍsan, procȓitan, rȅćen, sȅdan, štȁkon, van, znân.*
(OR): *ȉden, jednîn, kàmenon, kontról'on, nȅkon, ȍsan, ȍštrin, sȅdan, skl'ȉzen, skvȁsin, vȉdin.*
Iznimke su riječi *sûmpor, pûmpa* i *ćèmpris* kod kojih /m/ ostaje nepromijenjeno.

Depalatalizacija je česta pojava u karmenskom i orebićkom govoru pa se često može čuti:

(KA, OR): *ćȁgaj, ćȅjad, grȁbje, grôbje, júbav, kàduja, kòšuja, nèdija, nèvoja, slȍmjen, ûje, uprávjal'e, vàjalo, zdrâvje, zȅje, zȅmja, žûj.* Ipak, odstupanja postoje, pa se u govoru Karmena mogla čuti depalatalizacija u fonem /l'/: *kl'ûć, vàl'da,* a u govoru Orebića redovito se koristilo *kjûć,* dok se *vàl'da* također čuje u slobodnom govoru. Iznimke kod obaju govora su riječi *ùćiteĺ* i *ùćiteĺica* u kojima depalatalizacija nije provedena.

Epentetsko /d/ moglo se čuti samo u govoru jedne od ispitanica iz Orebića koja je izgovorila *zdrȉl'o* (ʻzrelo'), dok su ostale ispitanice (iz Orebića i Karmena) koristile riječ *zrȉl'o*. Međutim, sve su ispitanice izgovorile riječ *zrâk* bez epenteze.

Što se tiče dočetnog /l'/, ono se čuva u nekim primjerima, a u nekima se gubi. Čuva se u imenicama: *ânžel', dîl', ferâl', mîndel', pakâl', pèpel', posâl', vrtàl'*; u pridjevima: *debêl', tȍpal', vȅsel'*. Otpadanje dočetnog /l'/ karakteristično je za otočne govore uz duženje prethodnog samoglasnika (Brozović, 1988: 84). Ispadanje fonema /l'/ čuje se u primjeru: *ȉpo.* Kod većine glagolskih pridjeva radnih muškoga roda u jednini dočetno se /l'/ vokaliziralo u /a/ te su se formirale skupine /-aa/, /-ea/, /-ia/, /-oa/ i /-ua/. Skupina /-aa/ u govorima Orebića i Karmena razriješila se sažimanjem u /ā/ (Tomelić Ćurlin, 2019: 143):

(KA): *došâ, išâ, písa, pošâ, rèka, ukrcâ, zàpl'aka.*
(OR)*: imą̑, kupovą̑, računâ, rèka, zagl'edáva.*

Kod nekih je primjera glagolskih pridjeva došlo do potpune redukcije dočetnog / l'/ (Tomelić Ćurlin, 2019: 98):

(KA): *bî, htî, odl'etî, odnî, žènī.*
(OR): *bî, doživî, naućî, ùze.*

Skupina /gn-/ je prešla u /-gń/ kod ispitanika Karmena i Orebića:

(‘gnijezdo’): (KA, OR): *gńízdo.*
(‘gnjoj’): (KA, OR): *gńôj.*[17]

Pojednostavljivanje šumnika unutar suglasničkih skupina ostvaruje se zamjenjivanjem pojedinih suglasnika ili ispadanjem jednoga od njih. Pojednostavljivanje se provodi radi lakšeg izgovora, a izvodi se na način da se napetiji šumni suglasnici – afrikate i okluzivi zamjenjuju manje napetim frikativima. U slučaju da su oba suglasnika iste napetosti, šumni suglasnik slabi za jedan stupanj, za dva stupnja ili za tri stupnja, a udaljeni se suglasnik može i u potpunosti reducirati (Moguš u Tomelić Ćurlin, 2019: 144). Lisac (2003: 21) navodi kako se u riječima slavenskog podrijetla često provodi princip da na kraju riječi ne može stajati više od jednog suglasnika. Pojednostavljivanje suglasničkih skupova često je u govorima Karmena i Orebića premda se ne provodi dosljedno kod svih ispitanika. Realizira se u riječima:

– u početnoj poziciji:

(‘pčela’): (KA, OR): *ćël’a.*
(‘kći’): (KA, OR): *ćêr.*
(‘tko’): (KA, OR): *kȍ.*
(‘pšenica’): (KA, OR): *šènica.*
(‘ptica’): (KA, OR): *tȉca.*

– u središnjoj poziciji:

(‘bogatstvo’): (KA, OR): *bogàstvo*.
(‘bogme’): (KA, OR): *bòme*.
(‘klupko’): (OR): *kl’ȕko*/*kl’ȕpko.*
(‘mačka’): (KA): *mȁška;* (OR): *mȁška*/*mȁćka*.
(‘octom’): (KA, OR): *ȍsto(n)*.
(‘plavkasto’): (OR): *plȁfkasto*.
(‘predsjednica’): (KA, OR): *présjednica*.
(‘predstava’): (KA, OR): *prëstava*.
(‘svjetskom’): (KA): *svjèskōn*.

– u dočetnoj poziciji suglasnici se reduciraju u primjerima:

[17] U Orebiću se rjeđe koristi riječ *gnôj*.

(KA): *(štȍ) gô(d), jȅs(t), ka(d), trídese(t);* (OR): *ka(d), sà(d), šês(t)*.
U govoru Karmena mnogo je češće pojednostavljivanje suglasničkih skupina na dočetku riječi.

Asimilacija suglasnika događa se kada se dva suglasnika različita po zvučnosti ili mjestu tvorbe nađu jedan do drugoga pa dolazi do njihova jednačenja kako bi se postigao lakši izgovor (Barić i dr. u Tomelić Ćurlin, 2019: 147). U govoru Karmena provodi se kontaktna asimilacija u primjeru *š ńȉman,* dok u govoru Orebića nije zabilježen primjer asimilacije. Kod disimilacije suglasnika događa se udaljavanje artikulacije sličnih suglasnika odnosno pojedini suglasnik zamjenjuje se srodnim suglasnikom ili se reducira (Barić i dr. u Tomelić Ćurlin 2019: 148). U govoru Karmena i Orebića disimilacija se ostvaruje u primjerima: *bl'àgosov* (ʻblagoslov') i *pântit* (ʻpamtit') dok se disimilacija u primjeru *gúvno* (ʻgumno') ostvaruje samo u orebićkom govoru.

Srednji glas /ć/ javlja se kao odraz praslavenskoga */t'/ i starojezične skupine /t∂j/ koji su se izjednačili u jednom glasu (Tomelić Ćurlin, 2019: 150). Ova je realizacija glasa prisutna kod obaju govora:

(KA): *ćȅjad, ćȕl'a, Domînće, Dr̨žić, Dubrôvćani, kuća, mȕći, nôć, Orebìćani, pêć, pròćita(t), rać̀ún, rȅćen, Rùskovići, Spl'ìćą̄nka, svíća, tr̨ći, vrìća.*
(OR): *ćinû, ćàj, ćìnil'a, dôć, fíćo, izâć, kùćama, naućî, nìćega, pl'àvićasto, pôć, prikûće, rȅćen, stôćetri, ukĺúći, vòće, vrìćice.*

Ista je situacija s njegovim zvučnim parnjakom /ʒ́/ koji je refleks praslavenskoga */d'/ i starojezične skupine /d∂j/ (Tomelić Ćurlin, 2019: 152):

(KA): *l'éʒ́a, L'umbârʒ́ani.*
(OR): *poroʒ́éńe, rȁʒ́e.*
(KA, OR): *mlȁʒ́i, slȁʒ́i, žêʒ́.*

Osim spomenutog /ʒ́/, u nekim se primjerima javlja i ostvaraj /j/ koji je također rezultat refleksa praslavenskoga */d'/ i starojezične skupine /d∂j/:

(KA, OR): *gȍspoja, mȅja*; oblici u prezentu glagola koji u osnovi imaju ʻići' (Tomelić Ćurlin, 2019: 153-154): *dôjen, izâjen, nâjen, pôjen.*

Uz fonem /ʒ́/, u srednji glas prelazi i /ʒ/:

(OR): *deterʒ́ȅnt.*
(KA, OR): *ʒ́ámija, ʒ́ȅmper.*

U Orebiću je zabilježen i prijelaz fonema /ʒ́/ u fonem /ž/: *svjèdožba.*

Jekavsko jotovanje nije karakteristično za govore Karmena i Orebića, ali se pronalazi u primjeru *sȕʒ́e.*

S obzirom na refleks praslavenskih skupina */st'/ i */sk'/ i starojezičnih skupina /st∂j/ i /sk∂j/, u govorima Karmena i Orebića ostvaruje se refleks /št/, a ta je značajka osobita za štokavsko narječje (Tomelić Ćurlin, 2019: 156). U govorima se može čuti: (KA, OR): *bȁština, pȍštar, štą̑p, púštat, gȕšter, gȕšterica, kȓ̨šten, kl'íšta. Kućišćе* je jedini primjer šćakavizma koji se zadržao u ovim govorima, što i ne čudi jer se u imenu toga naselja dogodila nasilna novoštokavska preinaka iz *Kućišće* u *Kućište* (Šimunović u Tomelić Ćurlin, 2020: 94).

Refleks praslavenskih skupina */zd'/ i */zg'/ i starojezičnih skupina /zd∂j/ i /zg∂j/ u govorima Karmena i Orebića dao je skupove /žd/ i /ʒ́ʒ́/: (KA, OR): *grȍžʒ́e, gvȍžʒ́e, mȍždani, zvíždat.*

Skup /št/ u čakavaca se razvio na dva načina: iz staroga skupa /čt/ te od skupa /st/ u posuđenicama, a na sličan način nastaju i skupovi /šp/ i /šk/ (Moguš, 1977: 83). U karmenskom i orebićkom govoru redovito se realiziraju sve tri skupine u primjerima: (KA, OR): *fȅšta, gȕšt, poštên, škȁtul'a, škôl'a, škȓ̨pun, škûre, špäher, špôrko.* Iznimke u karmenskom govoru su riječi *bestimâ* i *spȉĺa* u kojoj ne dolazi do pretvorbe u *beštimâ i špȉĺa* kao u orebićkom govoru.

Stari inicijalni skup */čr-/ zamijenjen je skupom /cr-/ što je svojstveno štokavskim govorima (Tomelić Ćurlin, 2020: 99): (KA, OR): *crîvo, cȓ̨v, cȓ̨ven.*

5.3. Naglasni sustav u karmenskom i orebićkom govoru

Naglasni sustav ovih govora u načelu odgovara naglasnom sustavu hrvatskog standardnog jezika. Satoji se od pet jedinica: kratkog uzlaznog naglaska (à), kratkog silaznog naglaska (ä), dugog uzlaznog naglaska (á) i dugog silaznog naglaska (â) uz čuvanje zanaglasne duljine (ā) u nekim primjerima.[18]

Kratki silazni naglasak može se čuti:

– u jednosložnim riječima: (KA): *gȕšt, rȅć, špäg, štȍ;* (OR): *jȅs, kȍ, krȅp, sȁd.*

– na početnom slogu dvosložnih i višesložnih riječi:

[18] U većini se primjera bilježi dokidanje zanaglasne duljine.

(KA): *àuto, bl'ïže, brïške, ćëjad, Dr̨žić, gòri, kïl'o, kòza, Kùćišće, l'ïtra, màsl'ina, màti, mëne, nàši, Òrebić, òsan, pl'àstićna, pòšta, pòtroval'i, pòvjest, prïjateji, pùtopis, rà ž̨e, rïba, ròdica, sëbe, sëdan, sl'ïćno, smòkva, Spl'ïć̨nka, štàka, ùjutro, Vr̨bica, vrïća.*

(OR): *đìgitron, dòma, kàmen, kèsice, kùća, l'öptice, l'ùpari, mäkina, mäńe, mäti, mrïža, nïšta, òbavezne, òbićaji, òdāvno, òseka, prïkl'e, rïbańe, ròba, růže, sëke, sr̨ce, škärtoc, šüma, ůl'ica, vëdro, vïše, vrïćice, vr̨šve, zr̨nca, žënske.*

– na središnjem slogu višesložnih riječi: (KA): *advokàti, obràmenica, prinaćïnit, procćïtan, upotrëbil'a.*

– na početnom slogu višesložnih riječi: (OR): *deterž̨ënt.*

Dugi silazni naglasak može se čuti:

– u jednosložnim riječima: (KA): *brîg, dvî, ją̂, mûl', mûž, nąs, ôn, štą̂p, tô, znąš;* (OR): *bôr, dân, dôć, jâ, pôć, rą̂d, s(t)râh, tâj, tô.*

– na početnom slogu dvosložnih i višesložnih riječi:

(KA): *bîl'o, Brâco, ćêrce, dôjen, drą̂gi, Ką̂rmen, mą̂ntal'e, Mâre, pûsti, stą̂ra, stvą̂rih, svêti, têško, ûje, zvâl'i;* (OR): *dâni, drą̂go, gl'âvna, ją̂ko, kûpiš, l'îpo, nêmaš, ôvce, pâl'me, pâraš, pl'âvo, sûnce, škôl'a, vânka.*

– na središnjem slogu višesložnih riječi: (KA): *Arnêri, Domînće, Dubrôvčanin, mizarǫ̂l'e, otrôvne, pokôjni, protêže, Terêza;* (OR): *butîga, mercêdes, osnôvno, osûši, pofâl'i, prikûće.*

– na početnom slogu dvosložnih i višesložnih riječi: (KA): *bel'ą̂j, ćinû, nemôj, ukrcâ, odnî;* (OR): *dr̨žą̂, izâć, naućî, pižûl', rać̨unâ.*

Kratki uzlazni naglasak može se čuti:

– na početnom slogu dvosložnih i višesložnih riječi: (KA): *ćèmprisi, gòvori, ìzvor, màzga, naùćil'i, ńègova, òne, ònīh, òtribine, Pèĺeška, pòbabil'a, pòsikl'i, pòsteja, ròdil'a, vìdro, vòda, zàpl'aka;* (OR): *Bòžić, ćînit, dànas, gol'ùbice, hòdil'a, kàko, l'èdina, màštel', nègo, òbisi, ònega, òvega, pòpunac, ràstereš, ròditeĺi, stàblo, tàraca, tòl'iko, tòvar, ùbra, ùl'ovi, ùmor, Ùskr̨s, vòda, vòl'il'i, zàpivat, zàtvoreno, žìvot.*

– na središnjem slogu višesložnih riječi: (KA): *biskùpija, dosèl'il'i izgùbil'a, natòvaril'e, nezgòdno, osandèsēt;* (OR): *poĺoprìvreda, prostòrija, udovòĺit.*

Dugi uzlazni naglasak može se čuti:

– na početnom slogu dvosložnih i višesložnih riječi: (KA): *dával'i, díte, l'éʒ́a, l'úde, ml'ą́da, nąvodno, nísan, sáma, smíjal'e, stvą́rih, Vl'áho, žívil'i, Žúpa;* (OR): *bácit, bíl'o, díte, fál'a, fíčo, hránil'a, jája, pítat, prímer, príroda, pústil'i, rą́dio, šárańe, vézeš, žívil'i.*

– na središnjem slogu višesložnih riječi: (KA): *gudíni, napísal'a, pesticídi, pripovídal'a, renovíral'i, upotrebĺájū, zidári;* (OR): *abul'ą́nta, oprál'a, opúštali, polinéza, poroʒ́éńe, rekamávat, uklúćі, umríl'a, upropą́sti(t), zagl'edáva.*

– na dočetnom slogu dvosložnih i višesložnih riječi nisu pronađeni primjeri ni kod jednog govora.

U većini primjera dokidaju se zanaglasne duljine, ali se ipak u nekima čuvaju: (KA): *brȉčākā, osandèsēt, mêtārā, mîndēl'ā, ònē, ònī, ovácā, òvī, smȍkāvā, Spl'ȉčą̄nka, svjèskōn, upotrebĺájū, vòdē, živìnē;* (OR): *bàl'ā, kèsīcā, nasapùnāš, ȍdāvno, pàpīr, paràngāl', popûncā, smȍkāvā, tàkō, ù˯pamēti, vòdē, vrȉčīcā.*

U govorima je zabilježeno prenošenje uzlaznog naglaska na proklitiku (oslabljeno pomicanje): (KA): *nà˯Rebičа, nà˯Vr̥bici, ù˯vr̥tal';* (OR): *nà˯Rebiče, pò˯današńu, pò˯kučama, ù˯pamēti.*

Rjeđe se pojavljuje prenošenje silaznog naglaska na proklitiku (neoslabljeno pomicanje): (KA): *ȍko˯vrātā;* (OR): *ù˯vodu.*

6. MORFOLOŠKA ANALIZA

Imenice

Imenice u karmenskom i orebićkom govoru dekliniraju se novoštokavskom deklinacijom uz poneke iznimke: (KA, OR) *ćêr*, *mäter* (N jd.). Genitivni množinski nastavak *-a* novoštokavska je posebnost (Tomelić Ćurlin, 2020: 101), a pojavljuje se kod obaju govora:

(KA): muški rod i srednji rod – *grȁdōvā, kóńā, sél'ā, sȍl'ādā* (ali *gòstī, kòkošī, pȓstī*).
ženski rod – *dȉvojākā, igál'ā, sestárā, žénā.*
(OR): muški rod i srednji rod – *kóńā, mêtārā, ȍrahā, sél'ā* (ali *gòstijū*/*gôstā, kòkošī, pȓstijū*).
ženski rod – *dȉvojākā, igál'ā, sestárā, žénā.*

Nastavci u D, L i I množine izjednačeni su: (KA, OR): *ìgl'ama, kòńima, kȕčama, sȅl'ima, sȅstrama, sȉnovima, sôl'dima, žȅnama.* Imenica *kosa* različito se ostvaruje kod ispitanika: (KA): *vl'âsi;* (OR): *kȍse*/*kòsa*/*vl'âsi.* U upotrebi su imenice koje imaju samo množinu (*pluralia tantum*): (KA): *mudânte*/*sotobrâge;* (OR): *gȁčice;* (KA, OR): *grȁbje, l'ȁzańe, nȍžice, očą́l'e.*

Sibilarizacija se ne provodi dosljedno kod svih ispitanika u Orebiću, dok se u Karmenu sibilarizacija redovito provodi: (KA): *na sl'ȉci, ostáci, u Ȁfrici, u kńȉzi;* (OR): *na sl'ȉci*/*na sl'ȉki, ostáci, u Ȁfrici, u kńȉzi*/*u kńȉgi, u vójsci.* Kod instumentalnog nastavka u jednini muškog roda izmjenjuju se dva nastavka *-en* i *-on*: (KA): *jéžon, kl'úćen, kóncen, mȉšon, mûžen, nóžen;* (OR): *jéžen, kjúćen, kóncen, mȉšen*/*mȉšon, nóžen, ȍcon.* Osnova jednosložnih i dvosložnih imenica u muškom rodu množine u karmenskom govoru uglavnom ima kratke oblike: *bȇrci, kl'úći, králi, mȉši, nóži, šȁvi, vrâzi, vûci,* uz iznimke: *grȁdovi, sȉnovi.* U orebićkom su govoru također zastupljeni kratki oblici, ali se neke riječi izgovaraju dvojako: *bȇrci*/*bȇrkovi, kjúći, králi, mȉši, nóži, šȁvi*/*šȁvovi, vrâzi,* ali postoje i iznimke: *grȁdovi, sȉnovi, vȕkovi.*

Zamjenice

Od osobnih se zamjenica koriste: (KA, OR): *jâ, tî, ôn, ònа, òno, mî, vî, òni, òne, òna.* U dativu one glase: *mȅni*/*mi, tȅbi*/*ti, sȅbi*/*si, ńȅmu*/*mu, ńôj*/*jon, nȁma*/*nan, vȁma*/*van.*

Od povratnih, posvojnih i povratno-posvojnih zamjenica koriste se oblici: (KA, OR): *môj, môga, môму, tvôj, tvôga, tvôму, svôj, svôga, svôму, nȁš, nȁšega, nȁšemu, vȁš, vȁšega, vȁšemu, ńȉhov, ńȉhovega, ńihovemu, mojôn, tvojôn, svojôn.*

Pokazne zamjenice koje se koriste imaju oblike: (KA, OR): *ȍvo*/*ovô, ȍno*/*onô, tô, onî, ònega, ònemu, tî, tȅga, tȅmu, ovî, òvega, òvemu, onakî, ovakî.*

Govornici upotrebljavaju upitno-odnosne zamjenice: (KA, OR): *kȍ, štȍ, ćȅga, ćȉgov*/*ćȉji, kakî*/*kȁki, takî*/*tȁki.* Od neodređenih zamjenica koriste se oblici: (KA, OR): *nȅko, nȅšto, nȉšta, svȁšta, štȍgo.*

Pridjevi

U pridjevima se kod obaju govora izgubila razlika između određenog i neodređenog oblika, pa se uglavnom koristi samo određeni oblik (*gńîl'i, pokôjni, stâroga, stâromu, svêtoga*). „Može se govoriti o jedinstvenoj pridjevsko-zamjeničkoj deklinaciji koja obuhvaća uglavnom sve pridjeve i zamjenice" (Lisac, 2005: 26).

Što se tiče komparacije pridjeva, ona se u načelu provodi prema štokavskoj komparaciji jer je u komparativu sačuvan suglasnik /-š-/ koji se u čakavskoj komparaciji izgubio (Lukežić, 2015: 245), pa se može čuti: (KA, OR): *l'îp – l'ȉpši – nậjl'ipši, mȅkan – mȅkši – nậjmekši, nȍv – nòviji – nậjnoviji, l'ȁk – l'ȁkši – nậjl'akši, srȉtan – srȉtniji – nậjsritniji, stȁr – stȁriji – nậjstariji, vȉsok – vȉši – nậjviši.* Osim navedenih, mogu se čuti i pridjevi sa supletivnim osnovama: *dȍbar*

– *bȍji – nậjboji, l'ȍš – gȍri – nậjgori.* U karmenskom je govoru uočen oblik komparativa *drȁžji* koji se upotrebljava u čakavskom narječju i štokavskom narječju (Lukežić, 2015: 246–247).

Brojevi

U ispitivanim govorima glavni brojevi glase: (KA, OR): *jedân, dvâ, trî, ć̏ètiri/ć̏ètri, pêt, šês(t), sȅdan, ȍsan, dȅve(t), dȅse(t), jedànaēs(t), dvánaēs(t), trínaēs(t).* Brojka 200 kod obaju se govora izgovara *dv̏ista*, ali se u orebićkom govoru može čuti i *dv̏isto*. Brojka 1000 u kamenskom se govoru izgovara *t̏isuć̏a*, dok se u orebićkom većinom koristi *t̏isuć̏a*, ali se može čuti i *hȉĺada*. Koriste se konstrukcije: (KA, OR): *dvâ sȅl'a, trî grâda, ć̏etiri brȁta.* Zbirni brojevi u karmenskom govoru glase: *ć̏etvoro, pȅtoro, šȅstoro,* dok se u orebićkom većinom upotrebljava *ć̏etvero, pȅtero, šȅstero.* U obama se govorima mogu čuti brojevne imenice: *dvȍje, trȍje, dvȍjica, trȍjica.* Prisutne su i konstrukcije s brojem dva: *ȍbadvā, ȍbedvī.*

Glagoli

U ispitivanim govorima svi su infinitivi apokopirani: (KA, OR): *dôć̏/dô, pôć̏/pô, nâć̏/nâ.* Osobitost obaju govora je prezentski nastavak /-u/ u trećemu licu množine. Glagoli u prezentu sklanjaju se prema nastavcima: (KA, OR):

– glagoli s infinitivom na *-ati*: *pl'̏ìv-an, pl'̏ìv-aš, pl'̏ìv-a, pl'̏ìv-amo, pl'̏ìv-ate, pl'̏ìv-aju.*

– glagoli s infinitivom na *-jeti i -eti*: *vȍl'-in, vȍl'-iš, vȍl'-i, vȍl'-imo, vȍl'-ite, vȍl'-u.*

– glagoli s infinitivom na *-iti*: *ć̏ìn-in, ć̏ìn-iš, ć̏ìn-i, ć̏ìn-imo, ć̏ìn-ite, ć̏in-û.*

– glagoli s infinitivom na *-uti*: *ć̏ȕj-en, ć̏ȕj-eš, ć̏ȕj-e, ć̏ȕj-emo, ć̏ȕj-ete, ć̏ȕj-u.*

– glagoli s infinitivom na *-ći*: *pôj-en, pôj-eš, pôj-e, pôj-emo, pôj-ete, pôj-u.*

Kod glagola *dati* u prezentu 3. lica jednine upotrebljavaju se oblici: (KA, OR): *dâ/dáde, dȁju/dádu.* U slobodnom govoru mnogo se koristi i historijski prezent u prepričavanju događaja: (KA): „(…) *ȉdemo mî, vȍdi ôn mȅne u ȁutu i ôn mȅni gȍvori* (…)" (OR): „(…) *pa ȍnda skl'̏ìznen, pa se skvȁsin* (…)".

Futur prvi koristi se u karmenskom i orebićkom govoru: (KA): *ć̏e odnî;* (OR): *hȍć̏emo pô bȁlat?, kȁ ć̏e mȁti izâć̏.* Futur drugi nije zabilježen ni kod jednog ispitanika.

Perfekt se često koristi u prepričavanju događaja, a u karmenskom i orebićkom govoru u prvom i drugom licu jednine muškog roda perfekti se sastoje od apokopiranog glagolskog pridjeva

radnog te pomoćnog glagola biti: (KA): *išâ je, odl'etî je, pošâ je, rèka je, zàpl'aka je, 'žènī je;* (OR): *bî je, doživî je, imą̑ je, naučî je,* ali ponekad se upotrebljavaju i potpuni oblici glagolskog pridjeva: (KA): *vòzio je;* (OR): *rą̑dio je.* Bitno je istaknuti da se danas kod mlađih generacija u Orebiću upotreba perfekta znatno izmijenila, pa se više koriste oblici glagolskih pridjeva radnih u muškom rodu koji završavaju na /-o/: *dȍšo, nàpravio, pȍšo, ùzeo.* Pluskvamperfekt uglavnom se koristi u prepričavanju prošle radnje, a uočen je jedan primjer u orebićkom govoru: *me bî naučî.*

Što se tiče glagolskih načina, imperativ i kondicional su redovito u upotrebi. Od imperativa se može čuti: (OR): *hȍmo, hòdi;* (KA): *nemôj, mȕći, tę̑ći.* Kondicional prvi sastoji se od nenaglašenog aorista pomoćnog glagola *biti* i od glagolskog pridjeva radnog. Nenaglašeni aorist pojavljuje se samo u jednom obliku u svim licima: *jâ bi, tî bi, ôn bi, òna bi, mî bi, vî bi, òni bi.* „U kajkavskim i organskim štokavskim dijalektima izgubila se zasebna paradigma, u svim oblicima kondicionala je okamenjen oblik *bi*." (Lukežić, 2015: 347). Prema tomu, može se zaključiti kako je konstrukcija kondicionala u ovim govorima štokavska. Primjeri kondicionala mogu se pronaći u obama govorima, a najčešće se upotrebljavaju u opisima neke prošle radnje koja se ponavljala: (KA): *dònil'e bi, dòšl'a bi, bi natòvaril'e, pȍšl'i bi, bi pripovídal'a, bi se smíjal'e;* (OR): *bi posl'úžio, bi pȍš(l')i, bi pústil'i, bi rȅkl'a, bi sȉl'a, bi trébal'o.* Za kondicional drugi nije pronađen primjer ni kod jednog ispitanika.

Aorist, imperfekt i glagolski prilozi ne koriste se ni u jednom od ovih govora.

Prilozi

Od priloga su često u upotrebi: (KA, OR): *dȅboto, dȍli, gȍri, nȁpose, náse, ôde, òdonamo,*[19] *òdozdāla, pȍsli, rȁdo, vèle.*

Razlike u upotrebi priloga u karmenskom i orebićkom govoru uočene su kod priloga:

(ʻod ovdje'): (KA): *ȍdole;* (OR): *ȍdoli*/*odávle.*
(ʻprije'): (KA): *prȉja;* (OR): *prȉje.*

[19] U orebićkom se javljaju i rjeđe varijante: *odônde* i *odȍtale*.

7. LEKSIK

Leksik, kao bitan segment jezika, služi za međusobno sporazumijevanje, ali također ima i dijakronijsku vrijednost jer otkriva jezične utjecaje drugih naroda tijekom povijesti. Iako su govori Karmena i Orebića prilično razumljivi, neke riječi bitno je izdvojiti jer su karakteristične za južnočakavski dijalekt. Prilikom iščitavanja leksika ovih dvaju govora, može se primijetiti kako ispitanici često koriste historizme koji se odnose na predmete ili djelatnosti koje su danas rijetke, npr. (KA): *obràmenica*, *bàketati;* (OR): *màštel*, *rekamávati*. Ispitanica iz Karmena mnogo češće koristi arhaizme od ispitanica iz Orebića. Razlog tomu može biti starija životna dob ili izoliranost od vanjskih jezičnih utjecaja. Također se može primijetiti i razlika u semantičkom polju leksika, u govoru Karmena leksik je više vezan uz seoski način života (rad u polju, stočarstvo) dok je leksik Orebića više vezan uz domaćinstvo, ribarstvo i društveni život. Za analizu, uz vlastito poznavanje leksika, korišteni su: *Hrvatski jezični portal*,[20] Skokov *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* i *Jadranske etimologije* Vojmira Vinje.

7.1. Leksik Karmena

bàbica – primalja

bàketati – osloniti se na štap

bànak – klupa bez naslona oko stola

belâj (tur.) – nesreća, muka, jad, neprilika

brȉće, brȉške – smrvljene sjemenke od maslina što se daju za hranu svinjama, drop što ostane kad se samelju masline i iscijedi ulje

gospȍr – dubrovački vlastelin, gospodin

gùdīn – prasac

mȏntal'a – slatko jelo pripravljeno od vinskog mošta koje se često naziva i sir siromaški

màzga – domaća životinja u primorskim krajevima, križanac između pastuha i magarice

mîndel' – badem

mizarȍl'a – plosnata bačvica za vodu sa dvije rupe, vučija za uprtiti

mûl' – lučki nasip, izgrađeno mjesto za pristajanje i vez brodova

obràmenica – povijena motka s kukama na oba kraja o koje se vješa teret i koja se nosi na ramenu

òtribina – ostatak od čišćenja plodova ili sjemenki

pàje – hrana za svinje, mljevene žitarice, ostaci

pòbabiti – poroditi

pûsti – mnogi

špòrkat – uprljati, zamazati

varenîk – vareno vino, muselez, vinkot

živìna – domaće pernate životinje; živad, perad

[20] *Hrvatski jezični portal*, dostupno na: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=main (pristupljeno 16. kolovoza 2021.).

7.2. Leksik Orebića

bȁl'i – plesne zabave

butîga – dućan

dȉgitron – elektroničko džepno računalo

kȅsa – vrećica od papira, platna, plastike, kože i sl., služi za pogodniji prijenos sitnih potrepština

lȕpar – priljepak

màkina – perilica rublja

màštel' – drvena posuda za pranje veša

paràngāl' – pomagalo za hvatanje riba u obliku dugačke niti na koju su u razmacima privezane udice

pižûl' – kameno sjedište pred kućom, crkvom ili ložom

pol'onéza – orebićki folklorni ples

pòpunac – ljekovita biljka koja se stavlja na gnojne rane, majčina dušica

porožéńe – jaslice

prȉkl'e – tijesto prženo u ulju, fritule

prikûćе – ispred kuće

rekamávati – ukrašavati vezom, vesti

režèntati – isprati čistom vodom, isplahnuti

sȁl'pati – izvaditi, dignuti sidro iz mora

sȅke – stijene

škàrtoc – papirnata vrećica, škarnicl

tòvar – magarac

vr̨̄šva – koš od šiblja ili od žice za lovljenje ribe

8. OGLEDI GOVORA

Karmen

Kako se prije živjelo? Što ste radili?

Nâš štȍ, dȍk sàn jā bíl'a díte, bîl'o je jȍš vòdē nà Vr̨̄bici jȅr u drȕgon svjèskōn rȁtu ka su tȕl'i bombardíra nàšu kȕću i ka su bą̄cil'i ọ̑nda je dȍbil'a òna strȅs i tô, pa smo ọ̑nda… na prímer ọ̑de ti u ną̄s bíl'a vȅl'ika pêć, komîn, òna nàpa zną̄š, a ọ̑de ti je bîl'o jedân bànak i dvâ vìdra vòdē, tú se dònosil'o iz Vr̨̄bice, el'i Vr̨̄bica níje nȅgo stȍdvaes mêtārā, níje nàn tô bîl'o têško. I kàko se žívil'o… a žívil'o se. Ìmal'o se živìnē, dr̨̄žàl'o se po desétak ovácā, a sâmo dvî kȍze jȅr kȍza je bel'ą̄j, kȍza se pȅńe na màsl'inu, a stą̄ra ć̄ējad, màsl'ine su in bîl'e gl'ą̄vni ìzvor i ọ̑nda bîl'o je i mîndēl'ā i smȍkāvā i tîh stvą̄rih.

Kako ste se upoznavali s ljudima?

A zną̄š kàko? Drą̄gi nàši Orebìć̄ani, kȉl'o rȉbe u Nìkol'e zną̄ da ć̄e odnî dvî l'ȉtre vína. I tô ti se prȉja žívil'o. Mî na Žúpu smo ìmal'i prȉjateje i u ńih… òni bi dȍši (došli) u ną̄s uzê brȉć̄e, brȉške,

el' znâš štò su brïške? Ònē òtribine, od… ka se ćinû màsl'ine, bïćeš tî vïdil'a, pa ònī ostáci od màsl'ina, ka se ćìni ûje, pa ònī ostáci. E ònē brïške, dòšl'a bi ọ̑de u nạ̑s, bàš od nàšega, štò 'žènī (što je oženi) nàšu Terêzu, ńègova bäba i ńêzine sèstre bïle su s nàma prijatèjice, dònil'e bi ti mạ̑ntal'e, vareníka i stvạ̑rih oníh ńïhovih, a òne bi ti natòvaril'e pùnu màzgu brïćākā za gudína jèr se gudínima s pàjama podmél'o i dával'e brïške i tô su gudíni ïl'i (jeli).

Kako ste uspjeli roditi kod kuće?

Mûž mi je išâ ùjutro na Domînćе, ma jạ̑ san vïdil'a da me protêže, mògl'a san mu rë da ïde po bäbicu. Àli jạ̑… nísan mu rékl'a, a níje bîl'o prïja tel'efóna, jës is pòšte za Domînćе vàl'da su ga zvâl'i da dònese bäbicu, a bäbica… Dȓ̰žić je ònda vòzio, Dȓ̰žić na mûl' na ûru ïpo, a Jäkša vë (već) zàpl'aka na pòsteji. Dòšl'a mäti, a dòši nëki, došâ pokôjni Arnêri s nëkiman dòl'i, ćèmprise da su pòsikl'i, pa pûsti advokäti na l'íce mïsta, pa mäti bíl'a tàmo š ńïman, ọ̑nda kô je odl'etî… Bráco rëka da ću jạ̑ ròdi, ònа dòša (došla): „Ájme Krîl'e, ájme nemôj, nemôj mòl'in te se natéza (natezat), nemôj ròdi (rodit), Brâco tȓ̰ći po tètu Máru!" A tèta Mâre ih ròdil'a sèdan, òsan i sa zàńon (zadnjon) Téron je sáma sëbe pòbabil'a, razumîš, i òna ti mëne pòbabil'a.

Pelješac ili Pelisac?

Jạ̑ san ćül'a da je nạ̑vodno òna Pèĺeška i da bi htïl'a („...ma ní Pèĺeška nëgo ònda Pèl'iška, gòvori po starînsku!"). Jạ̑ ću gòvori käko jạ̑ znân, tî mùći, mëni je osandèsēt i šës, a tî si trídese ml'äžа, e jër da jạ̑ väma rèćen, ka je mëne ukrcâ Dubrôvćanin u àuto da me vòdi gòri u Kạ̑rmena (…) da ùzme svêtoga Vl'áha jër òni Dubrôvćani, Dùbrovačka biskùpija u cíl'on biskùpiji su renovíral'i svêtoga Vl'áha i gòri u Kạ̑rmena, i ôn je došâ i ïdemo mî, vòdi ọ̑n mëne u àutu i ôn mëni gòvori: „Kàko vî tô gòvorite, jëste vî Spl'ïćạ̑nka?" I jạ̑ ńëmu gòvorin: „Ne, jạ̑ san, ovâj, òdol'e". A jạ̑ gòvorin: „Znâte štò, gòri van Žúpjani gòvoru sl'ïćno väma i štò gô(d) bl'ïže Dubrôvnika, tô sl'ïćno väma, a mî van ọ̑de ïmamo svôj, pèl'iški pósebni." Meǯutîn, òvī Nëven Fàzinić, štò je písa pùtopis Pèĺešca, nâš štò je ôn pisâ, a tô san jạ̑ znäl'a i prïje ńëga jër tô mi je jèdna stạ̑ra u Bòrju rèkl'a, da je Pèl'ješac, zâto štò san jạ̑ rèkl'a Pèĺešac, da je Pèĺešac do Krîve dòl'ine, a da je od Krîve dòl'ine do krà̈ja Pèl'isac jër ka san jâ bíl'a ml'ạ́da s jednôn cürоn, s mojôn mäterino(n) ròdico(n) iz Dubrôvnika, pöšl'i bi u Bòrje. Òna bi pripovídal'a l'üdosti, a mî bi se smíjal'e kò l'úde, a òna nạ̑vodno nëkoga kapetạ́na is Kùćišća,

da je ònа iz Pèl'ica izgùbil'a kapetą́na na račún smíha, da: „ne mògu se pȕno smíja". A jǫ́ ńôn gòvori(n): „Ma štò is Pèl'ica, òli vî níste s Pèl'ica?" „Ne, ne. Vî ste is Pèl'ica, pȍd onîn gȍl'in bȑdon". Da smo mî iz Pèl'ica. Zatô san jǫ́ rèkl'a Pèĺeška. (...) mî ǫ́de rȅćemo došâ, pošâ, a Žúpjani dȍšo, pȍšo, je l'i tȁko, e? I ǫ́nda zatô jǫ́, zato san jǫ́ ńôn štò san upotrèbil'a Pèĺešac, upotrèbil'a san jër san govòril'a gòri o Žúpi, razùmiš. I ǫ́nda tô ti hȍću rȅć zatô. Ǫ̑nda vìdiš ti, jǫ́ ne znǫ̀(n) je l'i vî znâte štò su mizarǫ̑l'e? Je l'i vî znâte štò je obràmenica? Jǫ́ san, ćêrce mȍja, nȉz Gńîl'i brîg iz Rùskovića nòsil'a na obràmenici dvǫ́ vìdra vòdē. Obràmenica je onî štǫ̑p (...). Jǫ́ ti ù ̯vr̥tal' rȁžȩ u dvǫ́ òna vìdra štò zidári upotrebĺájū pl'àstićna na obràmenici i mògu se sa štȁkon bàketa, a u vrȉći je nezgòdno i u vrȉći špòrkaš léžȩa, a s onîn ne. (...) Ȁli tô ti hȍću rȅć, nagl'ȁsak mî ìmamo svǫ̑j. Rȅka je ovî ka je htî dȍl'i da mu dôjen pròćita štò san napísal'a u vȅzi jǫ́ san prȍti(v) ovíma pesticídima štò trȕju trǫ̑vu jër su pȍtroval'i nȁše dȍbre trǫ̑ve, a òstal'e otrôvne. I štò san jǫ́ písal'a ôn je tî da jǫ́ procȋtan jër da ònі môj nagl'ȁsak. (...) Mî ǫ́de a i ovî kȍji su se dosèl'il'i nàućil'i su od nâs, ne rȅčemo na Ǫ̑rebić, Ǫ̑rebić je, ȁl'i mî ìdemo nà ̯ Rebića.

ispripovijedala: K. K. (rođ. 1935.)

Orebić

Kako se prije živjelo?

Pa da ti rȅćen, pol'inéza je bíla gl'âvna, a š(t)ò se tîće òbićaja, tô je mȁńe vȉše kȍ i dànas, za Ùskrs šárańe jája, pl'ètene pâl'me, gòl'ubice od sȑca is smȍkve. Za Bȍžić ìdeš u šȕmu, ùbereš bôr, àko ìmaš pára kûpiš l'ȍptice, àko nêmaš pára ònda kûpiš krȅp pàpīr i prȁvu se rȕže. I tô se l'îpo òbisi, dȍl'i se ȕćini porǫ̑ź́éńe, imá je svȁk porǫ̑ź́éńe, prȉkl'e su bîl'e òbavezne.

Ispričajte jedan svoj dan.

Pa na prímer mȅni su jǫ́ko l'îpi dâni kà san hòdil'a u škôl'u pa ka bi bîl'o vȅdro i òseka, ònda gl'èdaš (...) sȅke kȍjē su izàšl'e vânka pa ònda nêmaš nóža pa ònda s jednín òštrin kàmenon pâraš l'ȕpare, pa ònda skl'ȉznen, pa se skvȁsin pa me s(t)râh dôć dȍma. Tô mi je dân dànas ù ̯ pamēti da bi jâ ònda sȉl'a vânka na pižûl' da mi sûnce osûši rȍbu i ć̏ȅkan kà ć̏e mȁti izâć̏ i da jâ rȅćen: o jâ sân ôde òdāvno. Ǫ̑nda… bîl'o mi je drǫ̑go s òcon pôć̏ na rȉbańe, pa me bî naućî svȅ, i bácat mrȉžu i sȁl'pat i bácit paràngāl' i vr̥šve, pa se ònda ràduješ kà se tô ùl'ovi. Znȁl'a

sän vïše o tòme nëgo štò ćinû žènske. A mäti je ònda ćìnil'a drügi prïtisak, trébal'o je znät rekamávat, pò˯ današńu ti je tô kàd vézeš, cr̨̈taš na ròbi i ònda vézeš. E i bîl'o mi je drâgo da me mäti pofâl'i da san l'îpo oprál'a ròbu jër tô níje bîl'o kò dànas – ukĺúćì mäkinu, nègo skùhaj, pa ònda na màštel'u na däsku od práńa pèreš, a nösiš vòdu s múl'a jër níje bîl'o u kùćama vòdē. Äl' ònda ti je drâgo kà tô ràstereš. Òd dànašńeg deterʒ̈ènata níje bîl'o nïšta nëgo pl'âvi ràdion, i ònda tô skùhaš, pröstreš na däsku, nasapùnāš, përeš, režentáješ dökl'e vòda izáʒ̈e bïstra. I ònda se stävil'o perl'ína da òna dòbije kò onô mäl'o pl'äfkastu bóju. Tô su ti pl'âva zr̨̈nca, pa bi se tô stävil'o ù˯vodu i ònda kà përeš bîl'u ròbu ònda tô dòbije mäl'o pl'ävićasto, òno jâko bíl'o.

ispripovijedala: S. B. (rođ. 1946.)

Kako se prije živjelo?

A kàko se žívil'o… žívil'o se, onô, níje bîl'o butíga, bíl'a ti je jëdna jedîna butîga döl'i štò je mèni kûm Egîdio dr̨̈ž̨̂, doživî je stôčetri gödine, ôn ti je imą̂ tû jèdnu butîgu, ònda bi tô pöši (pošli) uzê (uzet), níje bîl'o Bögu fál'a oníh kësīcā ni vrïćīcā, ovîh štò će näs upropą́sti, nëgo ti je bî škärtoc i ònda bi ti tâj škärtoc jöš dòbro za nëke svr̈he posl'úžio, nà ńemu ti je i račúnâ i svë, níje bîl'o ni dïgitrona ni nïćega i ònda si tô kupovą̂ döl'i. A štà, imą̂ si onô nëšto osnôvno, sväkako nî bîl'o ni ćäjeva ni mëtvica ni nïćega, tô je svë bîl'o u…döma kò je sväk imą̂ i u prìrodi. Mèni bi ti mäti ovî rëkl'a, äjde ovî stävil'a sän vödu da uzàvre, hòdi gòri ùbra popûncā…tô znáći da ïden ùbra pòpunac gòri na l'èdinu dï je sadâ abul'ą́nta, dï je sä(d) svë ovô, i Òrebić je bî mäńi, bîl'o je vïše vòća pò ńemu, smökāvā, òvega, ònega. (…) Sä se svë izgrą́dil'o, ją̂ sän rèkl'a da bi ją̂ säd umríl'a òd gl'ada po tèmu. Jër ją̂ sân ti vïše bíl'a majmûnsko díte, o stäbl'a do stäbl'a sän se hránil'a, a onô štò smo ìmal'i döma, onô, pùno stvári nísi ni imą̂. A ćüješ žívil'o se, sväk je imą̂ nëšto ïl'i köze, ôvce, tòvara. Kô je imą̂ tòvara, imą̂ je fíća, kô je imą̂ mäzgu imą̂ je mercêdes.

ispripovijedala: M. G. (rođ. 1950.)

Kako se prije živjelo?

Níje bîl'o l'äko, äli smo svï bîl'i… Ròditel'ji, kò je rą́dio u nëkon dr̨̈ždvnoj sl'üžbi, nëko je rą́dio u poĺoprìvredi, äli svï su ïsto bîl'i ka bi sïl'i na prikûće zàpival'i bi. Je l'i säd tô bîl'o da su se

vòl'il'i ïl'i da su tàkō se opùštal'i, žìvot je bȉo tàki. Sȉst na prikûćе iza svèga, iza svèga ùmora, iza svèga znȍja, iza svèga tȍga rậda i zàpivat. I ròditeĺi prȉje, jậ nísan vȉdil'a tòl'iku svä̋žu kàko štȍ vȉdin sàd (...). Ȕvik su nèkako skl'àdnije žívil'i. A mî smo dȉca bîl'i pûšteni sèbi i ȕl'ici pȍt kontról'on, äl'i si bȉo pûšten, nȉko te níje mȍga ni odnî ni ukràs.

Na bäl'e smo ïšl'i, i tô bi se... E za pôć na bäl'e... Tô bi trébal'o dȍma ròditel'je pítat, mȍl'it i udovòĺit svë da bi te pústil'i. I ȍnda su ti bîl'i bäl'i, tô je tàko bíl'o, u prostòriji tô nísu bíl'i ni vậnka do kàsnije, s vrȉmenon su bíl'i i vậnka po tàracama. Àli u ȍno vríme tô su bîl'i zàtvoreni próstori dȉ su ti ròditel'ji sȉdal'i ȍkol'o i ti si tú bàl'ā, zagl'edáva se, gl'ëdal'i te. Àli u dëset ȕra je bîl'o dȍma, nêma tô. (...)

ispripovijedala: V. M. (rođ. 1950.)

9. ZAKLJUČAK

Ovom analizom dokazalo se da govori Orebića i Karmena, koji pripadaju južnočakavskom dijalektu, ipak imaju mnoge štokavske posebnosti pa se s pravom može reći da su navedeni govori čakavsko-štokavski. Štokavske posebnosti vidljive su u fonološkom dijelu: prisutni su poneki primjeri (i)jekavskog refleksa jata, refleksi praslavenskih i starojezičnih skupina dali su /št/, /žd/ i /žʒ́/, zamjena skupa */čr-/ rezultirala je skupom /cr-/. Ipak, najviše je štokavskih posebnosti vidljivo u morfološkom dijelu: prisutna je novoštokavska deklinacija imenica, štokavska komparacija pridjeva i okamenjeni oblik *bi* u kondicionalu.

Analiza je također pokazala kako ova dva govora, unatoč svojoj geografskoj blizini, ipak imaju nekih razlika premda su one neznatne. U fonološkom sustavu pronalaze se razlike u karmenskom govoru: češće pojednostavljivanje suglasnika, kontaktna asimilacija u primjeru *š ńĭman* i nepromijenjeni skupovi u primjerima *spĭlja* i *bestimâ*. S druge strane u orebićkom je govoru iznimka kontaktna disimilacija u primjeru *gúvno*. Oba govora imaju četveronaglasni sustav bez većih razlika u izgovoru, a kao iznimka se može navesti kratki silazni naglasak na središnjem slogu u nekim primjerima višesložnih riječi u karmenskom govoru. Poneke razlike prisutne su i u morfološkom sustavu: različiti genitiv množine u muškom rodu kod imenica *gȍsti, kȍkoši* i *pȇ̆sti,* nedosljedno provođenje sibilarizacije u nekim primjerima imenica u orebićkom govoru, razlike u instrumentalnim nastavcima imenica muškog roda u jednini, razlike u nastavcima kod zbirnih brojeva.

Važno je napomenuti da su u ispitivanju govora sudjelovali govornici starije životne dobi koji su još poprilično zadržali osobitosti govora kakvog poznaju otkada su bili djeca. Zbog sve većeg utjecaja štokavskih doseljenika, govor se Orebića ubrzano mijenja pa bi štokavske značajke govora, koje sve više potiskuju čakavske elemente, zasigurno bile izraženije u govoru mlađih generacija. Jedina ispitanica karmenskog govora ujedno je i najstarija stanovnica Karmena koja je tamo rođena i provela čitav život. Za vrijeme njene mladosti, u Karmenu je živjelo oko pedeset ljudi, a danas je ostalo svega četiri stanovnika. Ispitanica je i sama rekla kako ni ona više nije najbolji primjer pravog govora jer je već mnogo godina u doticaju s doseljenicima. Iseljavanjem i umiranjem stanovništva izvorni govori Karmena i Orebića polako izumiru, a njihovu sudbinu dijele brojni idiomi diljem Hrvatske. Kako bi se ovakav oblik nematerijalne baštine sačuvao, izvorne idiome treba njegovati i poticati njihovo korištenje u svakodnevnom govoru. Izrazito mi je drago što sam imala prilike sudjelovati u ovakvoj vrsti istraživanja govora te ih na neki način ovjekovječiti ovim završnim radom.

SAŽETAK

Usporedba dvaju mjesnih govora – Orebića i Karmena na poluotoku Pelješcu

Karmen i Orebić naselja su na jugozapadnoj strani poluotoka Pelješca. U ovome se radu sinkronijskim opisom snimaka slobodnog govora i dijalektološkim upitnikom provela usporedna analiza ovih dvaju govora. Istraživanje, kojim su se utvrdile sličnosti i razlike navedenih idioma, obuhvaća fonološku, morfološku i leksičku razinu. Premda su govori u glavnini južnočakavski, u analizi su se iskristalizirale i mnoge štokavske jezične značajke.

Ključne riječi: Karmen, Orebić, analiza, fonologija, morfologija, leksik, čakavsko narječje.

SUMMARY

Comparison of the two local dialects – Orebić and Karmen on the Pelješac peninsula

Karmen and Orebić are residential areas on the southwest side of the Pelješac peninsula. In this paper, a comparative analysis of these two dialects was performed using a synchronous description of free speech recordings and a dialectological questionnaire. The research, which established their similarities and differences, includes the phonological, morphological, and lexical level. Although the dialects are mostly South Chakavian, many Shtokavian features came to light.

Keywords: Karmen, Orebić, analysis, phonology, morphology, lexicon, Chakavian dialect.

LITERATURA

Brozović, Dalibor. (1988). *Jezik, srpskohrvatski/hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski*. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod „Miroslav Krleža".

Fisković, Cvito. (2005). *Vrtovi orebićkih kapetana i brodovlasnika*. Orebići: Matica hrvatska, ogranak Orebić.

Glamuzina, Nikola. (2009). *Pelješac*. Split: Naklada Bošković.

Ipšić, Irena. (2013). *Orebić u 19. stoljeću prema katastru Franje I. Svezak 1*. Zagreb - Dubrovnik: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku.

Kurtović Budja, Ivana. (2010). Kopneni čakavski govori u okolici Splita, Šibenika i Zadra. U: Lončarić M. (ur.): *Prinosi hrvatskoj dijalektnoj fonologiji* (str. 82–157). Split – Zagreb: Književni krug Split, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Lisac, Josip. (2003). *Hrvatska dijalektologija, 1. Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja.* Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

Lisac, Josip. (2009). *Hrvatska dijalektologija, 2. Čakavsko narječje*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

Lukežić, Iva. (2015). *Zajednička povijest hrvatskih narječja*. *2*. *Morfologija*. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci – Katedra Čakavskoga sabora Grobništćine.

Moguš, Milan. (1977). *Čakavsko narječje*. *Fonologija*. Zagreb: Školska knjiga.

Skok, Petar. (1971–1974). *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. I–IV*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

Tomelić Ćurlin, Marijana. (2019). *Jezične posebnosti peljeških govora, Fonologija*. Split: Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet.

Tomelić Ćurlin, Marijana. (2020). Jezične posebnosti govora Kućišta na zapadnom dijelo poluotoka Pelješca. U: Vulić S. (ur.): *Čakavština: čakavski idiomi i hrvatski jezični identitet*: zbornik radova sa znanstvenoga skupa Čakavština (str. 93–103) . Split: Književni krug Split.

Vinja, Vojmir. (1998–2004). Jadranske etimologije – *Jadranske dopune Skokovu etimologijskom rječniku*. *I–III*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Školska knjiga.

Internetski izvori

https://croatia.hr/hr-HR/dozivljaji/kampiranje/dalmacija-dubrovnik/orebic (pristupljeno 27. srpnja 2021.).
https://www.dubrovacka-biskupija.hr/portal/index.php?option=com_k2&view=item&id=146:%C5%BEupa-pomo%C4%87nice-kr%C5%A1%C4%87ana&Itemid=614 (pristupljeno 28. srpnja 2021.).
https://www.dzs.hr/hrv/censuses/census2011/results/htm/h01_01_01/h01_01_01_zup19_3085.html (pristupljeno 27. srpnja 2021.).
https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search (pristupljeno 16. kolovoza 2021.).
https://mapio.net/pic/p-15871530/ (pristupljeno 28. srpnja 2021.).
http://www.zupaorebic.hr/crkve.html (pristupljeno 28. srpnja 2021.).

Obrazac A.Č.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Karla Polić, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e prvostupnika/ce hrv. i tal. jezika i književnosti, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mojega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 13.9.2021.

Potpis Karla Polić

OBRAZAC I.P.

IZJAVA O POHRANI ZAVRŠNOG / DIPLOMSKOG RADA U DIGITALNI REPOZITORIJ FILOZOFSKOG FAKULTETA U SPLITU

STUDENT/ICA	Karla Polić
NASLOV RADA	Usporedba dvaju mjesnih govora - Orebića i Karmena na poluotoku Pelješcu
VRSTA RADA	Završni rad
ZNANSTVENO PODRUČJE	humanističke znanosti
ZNANSTVENO POLJE	filologija
MENTOR/ICA (ime, prezime, zvanje)	dr. sc. Marijana Tomelić Ćurlin, izv. prof.
KOMENTOR/ICA (ime, prezime, zvanje)	/
ČLANOVI POVJERENSTVA (ime, prezime, zvanje)	1. dr. sc. Marijana Tomelić Ćurlin, izv. prof. 2. dr. sc. Josipa Korljan, v. lektor 3. Helena Burić, v. predavač

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/ica predanog (završnog)/diplomskog rada (zaokružiti odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama *Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju*, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude (zaokružiti odgovarajuće):

(a.) u otvorenom pristupu

b.) rad dostupan studentima i djelatnicima Filozofskog fakulteta u Splitu

c.) rad dostupan široj javnosti, ali nakon proteka 6/12/24 mjeseci (zaokružiti odgovarajući broj mjeseci)

U slučaju potrebe dodatnog ograničavanja pristupa Vašem ocjenskom radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnom tijelu u ustanovi.

Split, 13.9.2021. — Karla Polić

mjesto, datum — potpis studenta/ice